

Vest- og Sydkysten mest holder sig til Klitdannelserne og dybt indskaarne Bredder, hvortil Oversvømmelsen ikke kan naa. Vi finder saaledes ved Floderne Komadugu paa Vestsiden og Schari paa Sydsiden tropisk Plantevækst, dog kun i smalle Striber, og kun Akasien danner egentlige Skove. Omkring Byerne findes prægtige Eksemplarer af Figentrær og Tamarinder etc. Østbredden er gunstigere for Vegetationen; der findes hist og her Skove af Deleb- og Daddelpalmer, Sandjord er imidlertid fremherskende overalt; hvor der findes Humus, overrisles den i den tørre Tid fra Floderne, og paa saadanne Pletter har de Indfødte pragtfulde Haveanlæg omkring deres Byer. Syd for Søen ligger udstrakte Lersletter, den saakaldte Firki-Jord, som er ufrugtbar; i Regntiden staar den under Vand, og i den tørre Tid bliver den stenhaard og slaar utallige Revner. Et Græsstraa vokser vel hist og her paa Firki-Jorden, men som Regel er den vegetationsløs; den synes at være en Aflejring fra Flodoversvømmelserne. I orografisk Henseende er Bredderne overordentlig ensformige, endeløse Sletter overalt, kun nu og da afvekslet med ca. 15 Meter høje Bakkedrag, og kun et Par Steder paa Sydsiden findes enkelte Granitblokke; ellers mangler haarde Stenarter ganske. Efter franske Rejsendes Beretninger kan Øerne paa Østkysten deles i to Klasser, dem der kun er ca. 5 Meter over Vandfladen, og dem der rager ca. 10—20 Meter op. De sidste er ret tæt befolkede og skovrige. Øerne synes at være Klitdannelser, der er afskaarne fra Fastlandet; de adskilles af smalle Kanaler med indtil 5 Meters Dybde. Øerne

synes geologisk at høre til Fastlandet, og hele Søen at være en ung Dannelse, der, som nogle mener, maaske er fremkommen ved, at Bahr el Ghazal er bleven tilstoppet, hvorved Afløbet fra Depressionen er hindret.

Af de Floder, der fører Vand til Søen, er Schari den vigtigste, idet den altid fører en betydelig Vandmasse selv i den tørre Tid. I Slutningen af Juni begynder den at stige og oversvømmer Egnene omkring den flere Kilometer ud til Siderne; sin højeste Stand naar den først, som før nævnt, i Oktober; den fører en Mængde Aflejringer ud i Søen og danner Barrer ved sin Munding, der, hvis de ikke kunstig fjærnes, muligvis vil tvinge Floden ud i et andet Leje, og da sandsynligvis mod Øst over i Bahr el Ghazal. Hvad Floden Komadugu paa Sydsiden af Søen angaar, da er man ikke rigtig klar over, om den muligvis er en Del af Schari, eller om den er selvstændig. Den synes hele Aaret at føre Vand, men Strømmen er meget ringe, da dens Seng omtrent ligger i Niveau med Søens Bund. Undertiden løber endog i den tørre Tid Vandet fra Søen tilbage i Floden. Floden Komadugu paa Vestsiden af Søen er derimod en Del af Aaret fuldstændig tør. I November eller Begyndelsen af December naar den sin højeste Stand og oversvømmer Bredderne, i Februar kan man vade over den, i Slutningen af Februar hører Strømmen op, og fra Maj er den ganske udtørret; nogle faa andre Smaafloeder forholder sig paa lignende Maade som den sidstnævnte.

O. Olufsen.

Seistan.

Provinsen Seistan hører til de Egne af Jorden, der er lidet kendte af Almenheden; den har hidtil kun interesseret en snævrere Kres, men indenfor denne Kres, der foruden af Videnskabsmænd bestaar af engelske og russiske Udenrigspolitikere, den persiske og afghanske Regering er den og har i utallige Aar været paa Tale, og den er for Tiden et meget ømt Punkt i Centralasien. Just i vore Dage er Bekendtskabet til Seistan bredt ud i vide Krese, idet engelske og ameri-

kanske Ekspeditioner har hidraget saa meget til Landets Eksploration, at vi nu kan udtale os om dets Fysiognomi.

De fire Magter Rusland, England, Persien og Afghanistan har store Interesser i det lille Seistan, som ligger imellem 30° og 32° nordl. Br. og 60° og 63° østl. Lgd. Grw., der hvor Persien, Afghanistan og Belutshistan støder sammen; thi herover gaar flere betydelige Handelsveje, saaledes fra russisk Side Vejen over Merv og Herat, fra persisk Vejen over Meshed

(Hovedbyen i Khorrasan) og Kirman (stor Industri- og Handelsby i Sydpersien), fra afghansk Side Vejen over Byerne Kabul, Kandahar, Girishk og Ferrach, og fra Indusdalen og det østlige Belutshistan, hvor England søger sin Vej Syd om Afghanistan's Grænse over Byerne Quetta og Nushki (c. 200 Km. V. t. N. fra Kelat). Russerne har for utallige Aar siden søgt at naa ned til det arabiske Hav og Ormusstrædet over Herat og Seistan; herved vilde de nemlig være komne i Ryggen paa Englands Planer i Afghanistan, ligesom den russiske Handel, der behersker Nordpersien, tillige vilde erobre det sydpersiske Marked. Det har gentagne Gange været paa Tale i Rusland, at dette burde erhverve sig en eller flere Øer i Ormusstrædet til Støttepunkter, og utallige Gange har den persiske By Bender Abbas ved dette Stræde været Genstand for udenrigspolitisk Omtale. Englænderne er nu forsaa vidt komne Russerne i Forkøbet, som de har anlagt Vej fra Indusdalen over Quetta og Nushki i Belutshistan og igennem dette Lands øde Ørkener Syd for Hilmendfloden til Seistan. Denne Vej er besat med engelske Poster med Proviand- og Hvilestationer, og den projekterede Bane, Jærnbane over Quetta, er nu færdig til Nushki og New Chaman sydøst for Kandahar. Rusland er fra Nord kun naaet med sin Bane over Merv til Kushk, c. 7 danske Mil fra Herat, og da England sidder fast i Maskat som sidste Led i den strategiske Kæde fra Herat mod Syd, synes det, at Rusland atter lukkes ude fra Havet paa dette Punkt. Der har i sin Tid været Tale om at bygge en Jærnbane fra Meshed igennem Persien til Seistan, men den er foreløbig ikke bleven til noget. For Øjeblikket er

Rusland og England repræsenterede ved hver sin Konsul i Seistans Hovedby Nasratabad eller Nasirabad. Den russiske Konsul Müller, en Mand paa c. 40 Aar, der har tilbragt Størstedelen af sit Liv imellem Centralasien og kender deres Sæder, Skikke og Sprog til Fuldkommenhed var tidligere, medens jeg udførte mine Rejser i Centralasien, Legationssekretær ved det politiske Agentur i Riget Bokhara.

En bekvem Anledning til at blande sig i Seistans

Anliggende har den Omstændighed været, at Provinzen dels tilhører Persien dels Afghanistan, og imellem disse to Stater har der været idelige Grænsestridigheder, særlig om Retten til at benytte den store Hilmendflods Vand til Overrisling af Markerne. For et Par Aar siden var der atter opstaaet Meningsforskelligheder i den Henseende, og England tilbød da nu Mægling og sendte en Kommissær ledsaget af en Troppesdivision til Seistan, men Perserne og Afghanerne havde da forinden afgjort Tvisten i Mindelighed. Seistan er et Land, som staar paa Dagsordenen i Udenrigspolitiken, og dette i Forbindelse med dens højst interessante geografiske Forhold gør den værdig til Omtale og Opmærksomhed.

Kortskitse over Seistan.

Det egentlige Seistan, hvorom her er Tale, er en flad Depression i det sydøstlige Hjørne af det saakaldte Seistan-Bassin, der overalt er omgivet af Bjerge; mod Nord og Øst af Parapamissos, mod Syd af Bjærgene i Belutshistan, mod Vest af de østpersiske Kæder. Floder fra alle Sider taber sig i dette Bassin, der er uden Aflob til Havet. Landet har en meget gammel Historie og en stor Fortid. Det siges at være den persiske Nationalhelts Rustems Fødested og Hjemstedet for

Stifteren af det achæmenidiske Dynasti, der gav Verden Konger som Cyrus og Darius. Alexander den Store besøgte Seistan paa Vejen til Indien 330 f. Chr., og hans Skribenter taler i høje Toner om Seistans eller, som det kaldtes, Drangianas Kultur. Sacæ eller Skytherne har besiddet Landet en kort Tid, og efter dem skal Landet være bleven kaldt Seistan, der har udviklet sig af den ældre Betegnelse Sacæstan eller Skythernes Land. Disse fordroves omkring Aar 275 e. Chr. Araberne oversvømmede Landet c. 659, omtrent paa samme Tid som de rykkede ind i russisk Centralasien, og beholdt det i flere Aarhundreder. Seistan havde nu en lykkelig Tid, indtil Djengishkhan, Tamerlans og Nadir Shahs ødelæggende Krigerhorder bragte det til sin Ruin. Timurs Søn, den bekendte Shah Rukh, fortsatte Ødelæggelsesværket. I

1747 kom Seistan under Afghanistan, idet Ahmed Shah arvede det, men i 1866 erobrede atter Persien en Del af Landet. Der forefaldt nu stadig Stridigheder om Grænserne imellem Afghanistan og Persien, hvilke førte til, at en engelsk Kommissær udvalgte til at afgøre disse. Han opnaaede imidlertid intet paa Stedet paa Grund af persiske Intriger, men rejste derefter til Teheran, hvor Grænserne imellem de to

Riger blev vedtagne til at gaa fra Band-i-Seistan mod Nord til Rørbæltet (Naizar) ved Hamun-Bredden, idet Hilmendflodens Hovedløb blev fastsat som Grænse. Imidlertid forandrede Hilmend sit Løb og gik i Leje længere mod Vest i den saakaldte Rud-i-Pariun, og derved opstod atter Stridigheder om Besiddelserne imellem de to Naboer. som den engelske Oberst Mc. Mahon med en Ekspedition (Seistan Boundary Arbitration Commission) paa 1500 Mand, hvoriblandt 200 Mand Infanteri og 60 Kavalerister med 12 Officerer blev sendt til Seistan i Begyndelsen af 1903 for at afgøre. Mc. Mahons Ekspd. har kortlagt Landet i store Træk og besøgt talrige Steder, hvor ingen Evropæer før har færdedes, hvorfor hans Beretninger er af største Interesse for Geografien.

Seistan er rundt af Størrelse som Nørrejylland. Efter Mc. Mahon har det et Areal af 18145 □ Km., af hvilke 7374 □ Km. tilhører Persien og 10771 □ Km. Afghanistan. Den overordentlig frugtbare Jord og Tilstedeværelsen af rigelig Vand til Overrisling af Markerne gør Seistan til et rigt Land trods dets betydelige Ørkenstrækninger. Befolkningstallet er c. 205000. Mc. Mahon mener, at det vil være af ringe Vanskelighed at gøre det til et andet Ægypten, naar en ordnet Administration indføres. Det ligger omkring Hilmendflodens nedre Løb, den største Del Vest for Floden. Den vestlige Del af Seistan bestaar af en meget variabel Sø Hamun, der faar sit Vand fra Floderne Harut Rud, Farah Rud, Kash Rud og Hilmend (de tre første naar kun Søen om Foraaret, hvori de bringer store

Vandmasser til Seistan, Resten af Aaret forbruges de til Vanding af Marker højere oppe ad deres Løb), der alle kommer fra Parapamissos og Hindukush, samt fra en Del mindre Floder, der flyder ned fra de østpersiske Bjerge til Søens Vestside, og af hvilke de vigtigste er Bendon eller Bendan, der løber igennem Passet af samme Navn og ud ved Bereng, hvorover Telegrafkablet gaar fra Nasratabad over Persien, og Rud-i-Shor (Salt-

Hilmendfloden ved Kubak med Band-i-Seistan.

floden), der løber ud i Hamun noget sydligere. Den østlige Del af Landet danner det beboelige Seistan, og det kan deles i fire Bælter: Søen, Sumpen, Sletten og Ørkenen. Udenom disse er Bassinet overalt omgivet af Bjerge. Mod Vest og Syd, hvor de ligger tættest ved den laveste Depression, c. 160—320 Km. fjærnede fra Søen, naar de Højder paa 1500—2500 Meter og er dækkede med Sne om Vinteren. Bjergene er i Hovedsagen golde, dog i det tidlige Foraar er der rigelig Græs her til Kameler og Faar, og om Sommeren, naar Græsset tørrer bort og Floderne svinder ind, trækker Nomaderne, der bor her i Telte, over Ørkengrænsen ad Søbredderne til. Strømmene, der kommer fra disse Bjerge, er for Størstedelen Regnvejsstrømme, der taber sig i Sandet faa Kilometer

fra deres Kilder. Mod Øst og endnu mere mod Nord hæver Bjærgene sig rundt om Ørkenen oppe i det mægtige Hindukush's sneklædte Toppe til de mest grandiose i Verden, og herfra kommer Vandløbene af Betydning til Seistan, særlig da Hilmend, de gamles Etymander, den eneste store Flod imellem Tigris og Indus. Den udspringer i Nærheden af Kabul i Bjærgene Kuh-i-Baba (Bjærgenes Bedstefader) i en Højde af 5486 Meter og løber igennem et vildt Bjærgland, der paa Grund af Afghanernes fjendtlige Holdning overfor Europæerne, er saa godt som aldeles ukendt.

Hamun eller Seistan Søen er lavvandet, klar og meget lidt salt, dens Størrelse veksler fra næsten Nul til Tider til c. 100 Km. i Diameter eller mere, og Ekstremerne naaes undertiden i Løbet af et Aar. Dens Dybde overstiger efter de Indfødtes Udsagn ikke tre Meter eller, som de siger, Vandet gaar ikke højere end en Mand med oprakte Arme, og de kender den, da de stadig be-sejler den med deres Flaader. Sumpene, der i Hovedsagen ligger Øst og Syd for Søen, er overgroede med en kompakt Masse af 2-3 Meter høje Rør, der synes uigennemtrængelige, men hvori der er skaaret Alléer, som alene de indfødte Sadjader kender. Udenom

Sumpene ligger den vigtigste Del af Seistan, nemlig den dyrkelige Slette, hvis Jord bestaar af findelt Dynd og Ler, der afsættes af Søen ved høj Vandstand. Rundt om Søen, der hvor dens Bredder tidligere har været, da Vandet i sin Tid har staaet højere, hæver der sig en Rand af stejle Brinker til 50—120 Meters Højde. Disse Brinkers jævne Overflade danner en Bræmme af øde Sand- og Grusørkener, som fuldstændig omslutter den indre og bedre vandede Del. Mod Vest er denne Ørken kun indtil et Hundrede Km. bred, mod Øst derimod flere Hundrede og brydes her kun af Hilmends og de andre Floders grønne Bredder.

Langs Søens vestre Bred er der paa en Strækning af c. 80 Km. hverken Slette eller Sump; Søen støder ved Højvande lige til Grus-Ørkenen. Kommer man til

Seistan ad den sædvanlige Rute fra Persien, fra Nord-vest igennem Bendunslugten, der som en Port er skaaret igennem en lav Ryg af Kalksten og mærkelig ved en stor Lund af Daddelpalmer, der gror her i Læ af Bjærgene, passerer man langs Bendunfloden, der har skaaret sig et c. 6 Meter dybt Leje og dækket Dalbunden med et fint Alluvium af Dynd, og kommer nu derefter over i Seistan Ørkenen, der, saa langt som Øjet rækker, frembyder en Flade dækket med et jævnt Lag af smaa mørke Sten, der er fejede rene af Vinden. Med Undtagelse af en enkelt Tue for hvert 100 Meter er Terrænet vegetationsløst. Det er gennemfuret af Dale, hvis Rande er saa skarpe, at de ikke bidrager til at bryde den uendelige Ensformighed. Øst for Bendun ender Grusørkenen pludselig i stejle Brinker,

som kranser Søen. Ved Bereng, hvor Vejen til Seistan skærer Hamun, er Brinkerne 6—9 Meter høje og staaer noget fjærnede fra Vandet, hvorimod de mod Nord er saa nær ved Vandet, at de udhules af Bolgeslaget; her hæver de sig til c. 30 Meter og helt mod Nord endog til 90—120 Meter, endskønt de er længere borte fra Vandet og ikke skaarne af dette. Rundt om, saa vidt man kan skønne, hæver disse Skrænter sig og indrammer Søen;

Hilmendfloden ovenfor Band-i-Seistan; Flaade af Rør.

dog staaer de paa den østre Side af Søen langt fra den nuværende Strand, og maa være dannede i en Tid, da Søen stod højere end nu. Overalt er Skrænterne sammensatte af rødligt Dynd og hvidt eller grønligt Ler dækket med Grus. Det Terræn, der er indrammet af Brinkerne, er det virkelige Seistan, som efter Huntington har en Bredde fra Øst til Vest af c. 100 Km. Naar den Rejsende første Gang kommer til Seistan, skriver Huntington, og ser fra Skrænterne ud over Landet, faar han Indtrykket af monoton Ensformighed og Fladhed; hvis Vandet i Søen staaer højt, ser man en blaa eller oftere graalig bred Vandflade, der milevidt er omgivet af den saakaldte Naizar eller rørtilgroet Sump, som om Sommeren er frisk grøn, men om Vinteren sværtet af Ilden, hvor de Indfødte

efter Sædvane har brændt Rørene af for at lette de unge Skud, der afgiver et udmærket Kvægfoder, i at komme frem. Udenom Rørbæltet ligger de flade, frugtbare, grønne Marker, der er ganske trølose, undtagen hvor Floderne vander Terrænet om Foraaret og tillader den taknemlige overalt i Centralasien voksende Tamarisk at skyde til Vejrs; den naar dog her ofte den betydelige Højde af 5—6 Meter.

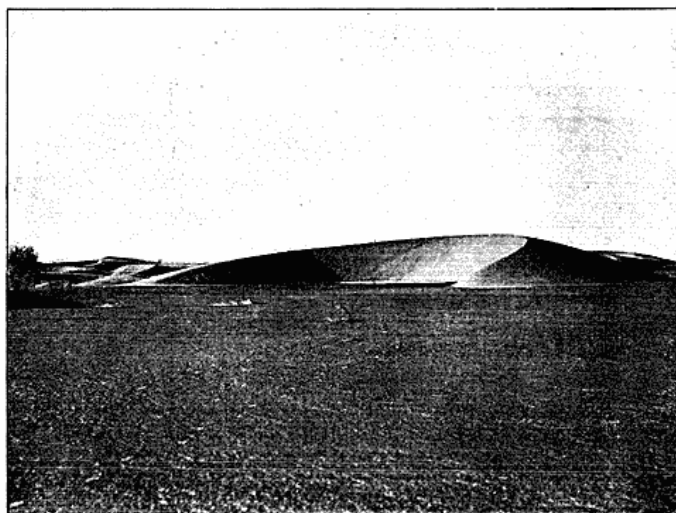
Omtrent midt i Søen hæver der sig et lavadækket isoleret 150 Meter højt Kuppelbjerg, der i landskabelig Henseende er en særlig mærkelig Figur. Det hedder Kuh-i-Khodja (Lærerens Bjærg), og der fortælles mange Legender om det, som man kan tænke sig. Paa dets sydlige Skraaning ligger de massive Ruiner af Kakhaha, og herfra modstod Seistanerne en langvarig Belejring af Nadir Shah. Dets Top er dækket med talrige Gravkamre, og Rester af Møllesten viser, at Seistanerne her har søgt sig dette Materiale. Gravene er alle tomme, og efter Mc. Mahon bruges de kun til for en Tid at henlægge Ligene af de Afdøde i, indtil de kan føres til det hellige Meshed. Huntington mener, at Kuh-i-Khodja er en udslukt Vulkan, der i sin Tid er brudt ud under Søen, og i dens Anstrengelser for at finde en Udgang

har hævet Lagene fra Søbunden op i en Kuppel. Den basaltiske Lava paa Toppen af Kuplen har en Tykkelse af 60 Meter. Lignende vulkanske Udbrud skal have fundet Sted paa andre Steder i Seistan og Belutshistan.

Seistan Søen er mærkelig ved sin Foranderlighed, der virker i høj Grad imponerende paa den Rejsende. Et Eksempel herpaa vil bedst illustrere Forholdet. Da den engelske Ekspedition under Mc. Mahon kom hertil tidlig paa Aaret i 1903, var Søen helt forsvundet, men kort efter Ekspeditionens Ankomst begyndte Floderne i Hindukush at svulme op, og i Løbet af nogle Uger havde Søen atter fyldt sit Leje. Bunden af Søen, der bestaar af Aflejringer af fint grønligt eller hvidt Ler, som er meget klæbrigt, er ganske plan. Materialet omkring Søens Rande og paa Sletten er af samme Art

som det i Søbunden. I Hilmends Delta afsættes der imod af Floderne en Mængde fint Sand. Vandet i Søen er som Regel klart og saa lidt salt, at det er drikkeligt, hvilket maaske straks vil forundre, men Sagen er, at Søen ved høj Vandstand har et Afløb mod Syd igennem Shila- eller Shelag-Kanalen til den anden store Depression God-i-Zirreh Syd for Hilmends Deltaland. I hele August Maaned 1903 havde den saaledes Afløb igennem Shila. Det er imidlertid kun med flere Aars Mellemløb, at Søens Vand løber til God-i-Zirreh, saa at Forklaringen paa dens Mangel paa Salt maaske ogsaa kan ligge i, at den i tidligere Tid har staaet meget højere end nu og da stadig haft Afløb. Terrænet her omkring er ellers paa flere Steder stærkt saltholdigt, saaledes findes i Ørkenen Dasht-i-Margo Øst for Seistan utallige Salt-

pøle, langs Hilmend er der talrige Gravninger, i hvilke de Indfødte udvinder Salt, ligesom Bredden af flere Floder, der flyder til Seistan-Søen, er stærkt saltholdige. At en saa stor Sø som Seistan-Søen til Tider helt kan forsvinde synes ogsaa straks mærkeligt, men naar man kender Seistans enorme Hede om Sommeren i Forbindelse med evindeligt stærk Blæst, vil det ikke forbavse, at den lavvandede Sø kan fordampe.

En typisk Burkhan i Seistan.

Den vigtigste Flod i Seistan er Hilmend, der har en Længde af c. 970 Km. Efter Mc. Mahon bringer den ved normalt Minimum 2000 Kubikfod Vand pr. Sekund ved lav Stand til Seistan, ved almindeligt Højvande 50—70000 og ved abnorm høj Vandstand, saaledes som det hændte i 1885, 600—700000 Kubikfod pr. Sekund. Ved Bandar-i-Kamal Khan er den 2—3 Km. bred og løber i en dyb snæver Seng, der er skaaret ned i den grusdækkede Slette; Skrånten staar her med en Højde af 60—75 Meter, I Seistan deler Hilmend sig i tre Grene, hvoraf den ene, en meget stor Kanal, hedder Rud-i-Seistan. Af denne Kanal afhænger i største Grad Vandingen af det persiske Seistan. Vandingen foregaar her paa en ret primitiv Maade. Naar Hilmend er paa sit laveste Sta-

dium, udkommanderer den persiske Guvernør de fleste af den mandlige Befolkning til at binde store Knipper af Tamarisk; disse dynges op til en mægtig Dæmning ved Punktet Band-i-Seistan (Band bet. Spærring). De opdyngede Tamarisker klines med Ler, saaledes at Dæmningen bliver fast. Naar Floden nu svulmer op i det tidlige Foraaret, ledes det opstemmede Vand herfra ind i Sidekanaler over det flade Land. I Maj, da Hilmend er paa sit højeste, bryder den Dæmningen igennem, men Kornet er da allerede vandet, og der bygges ingen ny før næste Aar, naar Guvernøren atter tvinger Seistanerne dertil. Ved de tilbageblevne Rester af Dæmningerne samler der sig altid saa meget Vand, at Beboerne der kan hente sig Drikkevand.

Hilmenddeltaets Hovedløb er nu Rud-i-Pariun, og dets tredje Gren det smallere Løb Nad-i-Ali mod Øst. De før omtalte Floder Kash Rud, Farrah Rud og Harut Rud udvider ved den Vandmængde, de bringer om Foraaret, Søens nordlige Del til en vidtstrakt Vandflade over 160 Km. lang og 8—25 Km. bred. I Hilmends Deltaland bor i Hovedsagen de fastboende agerdyrkende Seistanere. En stor Del af Befolkningen er dog belutshiske Nomader, der er indvandrede fra Belutshistan, hvoraf flere dog nedsætter sig som Agerdyrkere. Resten af Befolkningen er de saakaldte Fuglefangere „Sajader“, der bor i Sumpen. For Øjet synes Deltaet at være en flad Slette, der gaar ind i Rørbælterne paa den ene Side og ender pludselig ved Foden af Skrænterne paa den anden, men ser man nærmere til, er Deltaterrænet alt andet end fladt. Det bestaar nemlig af lutter lave brede Rygge paa c. 3 Meters Højde og flere Kilometers Bredde. Disse Rygge fremkommer ved, at Flodarmene afsætter Ler og Dynd i deres Lejer, som derved bliver højere og højere, indtil Floderne tilsidst ved Højvande bryder ud over dem, danner nye Løb og nye Rygge et andet Sted o. s. fr. Disse Rygge er tørre og øde, i Reglen kun bevoksede med den tørre Kameltorn, hvis røde Blomster liver lidt op, og Landsbyer er sjældne her. Sandklitter opstaar hist og her og breder sig ud over Ryggene, driver undertiden ind over Landsbyerne i det dyrkede Terræn og tvinger Beboerne til at flytte andetsteds hen. Jorden er paa Ryggene ellers frugtbar nok, blot den kunde vandes, og talrige Ruiner, saa talrige som intet andet Sted paa Jorden, tyder paa bedre Forhold i Fortiden. Intet kan trives i Seistan uden kunstig Vanding, da der falder ringe eller næsten ingen Regn; det aarlige Regnfald beløber sig kun til 2—3 Tommer. Hovedgrunden til, at Ryggene er forladte, mener Huntington, er den, at de ligger over det Niveau, hvor Grundvandet stadig staar saa højt, at det

kan naaes af Planternes Rødder. Der maa derfor større Vandmængde til for at faa dem vandede, og en Tørke skader meget mere her end i Terrænet, som ligger nogle Fod lavere.

I Fordybningerne imellem Ryggene, hvor Vandet flyder ind om Foraaret, gror Tamariskerne op til 5—6 Meters Højde i tætte Lunde, saa tætte, at de næsten danner en uigennemstrængelig Djungel. I denne Djungel huser Mængder af Vildsvin og Sjakaler. Her rydder Seistanerne Luftninger i Tamariskskovene, hvor de især dyrker Hirse, der trives udmærket. I Fordybningerne og paa den dyrkelige Slette, der ligger udenfor Søens og Sumpens centrale Udbredelse, er Seistans bedste Kornland, der giver saa stort Overskud, at meget Korn kan udføres herfra til Persien. Korn og Meloner gror udmærket, men anden Afgrøde er sjælden, og Frugt kan ikke trives paa Grund af Vinden, som vi senere skal se.

Terrænets Fladhed tillader Vandet at sprede sig vidt omkring, og dette i Forbindelse med at Landsbyerne, thi om Byer kan man egentlig ikke Tale, ligger i Terrænfordybningerne og paa de fugtigste Steder gør, at Seistan ofte næsten ikke er til at komme frem i; thi hvor Dyrkning finder Sted er hele Egne ofte halvt under Vand. Seistanerne er imidlertid saa vant til Mudder og Vand, at man selv ved Vintertid ser dem vadende igennem tykt og tyndt hellere end at gaa udenom det, hvilket har til Følge, at de lider frygtelig af Rheumatisme. Naar Kanalerne er for dybe til, at der kan vades over dem, bygges der Broer af Bundter af Tamarisker, som dækkes med et Lerlag, og Vandet flyder meget godt igennem den nedre porøse Del af en saadan Dæmning eller Bro. Flere Steder ledes Vandet i en Lerkanal over en saadan Bro, saa man har det Særsyn at se to Kanaler løbe over hinanden. Et mærkeligt Ulykkestilfælde hændte i 1904; i 1093 var Hilmenddeltaet ganske tørt, og Søen tom, som før omtalt, og man maatte da tage sin Tilflugt til at grave Brønde for at faa Drikkevand. Disse gravede de sorgløse Seistanere netop der, hvor Vadestederne var, hvoraf Følgen blev, at en Mængde Folk druknede i dem ved Flodtid i Foraaret 1904.

Ved Søen og Sumpene pulserer et rigt Liv. Her færdes de belutshiske Nomader med deres Kvæg, og der er Mængder af Fuglevildt og Insekter, hvad Rejsende især har haft Lejlighed til at iagttage, naar Nomaderne stikker Ild paa Rørskovene; thi da flygter Vildtet i Masse for Røg og Flamme. Fuglevildtet er især talrigt. I Januar ses Vandhøns, Ænder, Gæs, Pelikaner, Brokfugle, Klirer, Svaner og mange andre, men tidlig i Fe-

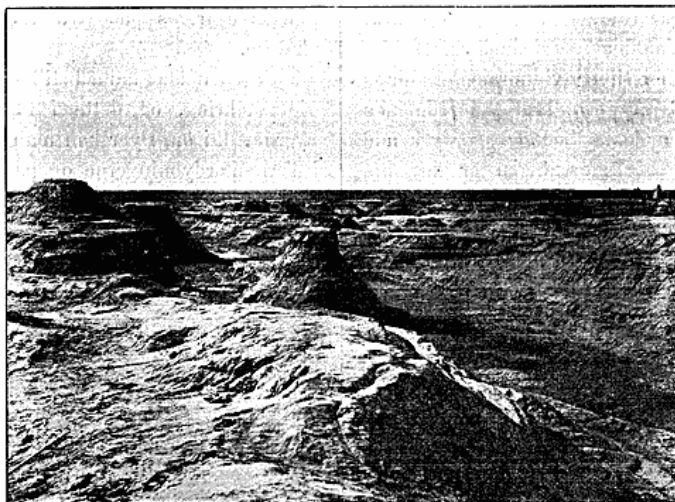
bruar gaar mange nordpaa ad Sibirien til. Der har tidligere været en Rigdom paa Fisk, men den skal være aftaget stærkt.

Ligesom Seistan er noget for sig i alle andre Retninger, saaledes ogsaa i klimatologisk Henseende. En af de mærkeligste Faktorer i Klimaet er Vinden „Bad-i-sad o bist roz“ eller de 120 Dages Vind, som stadig blæser i Sommermaanederne. Mc. Mahon beskriver den paa følgende Maade: Den begynder i Slutningen af Maj eller Midten af Juni og blæser med forbausende Hæftighed og med faa eller uden Pavser omtrent til Slutningen af September. Den blæser altid fra en Side, nemlig fra Nord til Vest og naar en Hurtighed af over 113 Km. i Timen. Den gør en djævelsk Larm, hvirvler Sand og Støv med sig og tager stærkt paa Menneskenes Nerver, men i Virkeligheden er den en forklædt Velsignelse; thi den blæser Insekter, der fra April til Juni gør Livet til en Skærsild, bort, mildner den skrækkelig hede Sommer og renser Landet for Tyfus, Kopper og andre Epidemier, der plager Landet i Maj og Juni. Bad-i-sad o bist roz mærkes ikke i Bjerglandet Vest og Nordvest for Seistan, den er mindre heftig i Herat, aftager i Styrke Syd for Seistan og mærkes kun lidt paa

Nushki-Robat Handelsvejen (den engelske Vej til Quetta og Indien). Sommeren er imidlertid ikke den eneste Vindtid paa Aaret; thi heftige Vinde er fremherskende ligeledes fra December til April. Disse Vinde kommer fra samme Side som „Bad i-sad o bist roz“. Vinterstormene er frygtelige og almindelige. Under en Storm i Slutningen af Marts 1905 viste Anemometret et Maximum af 193 Km. i Timen, og Gennemsnitshastigheden var 142 Km. i Timen. At Vinden har blæst i samme Retning i ældre Tider bevises af den Omstændighed, at alle Seistans Ruiner er byggede med Front- og Bagmurene vinkelrette paa Vindretningen. En saa heftig, stadig Vind efterlader sig naturligvis tydelige Spor overalt i Landet, ja karakteriserer alt. Alt er forblæst af den, hesteskoformede Sandklitter, som vi kender dem fra Trans-

kaspien (Se foregaaende Hefte af dette Tidsskrift: „Gennem Transkaspien“), dannes, ødelægger Byer, dækker Ruiner til og forsvinder atter. Intet Træ, undtagen Tamarisken, kan gro i Seistan, naar det ikke beskyttes mod Vinden, og endogsaa Vinen og den vilde Vandmelon tvinges mod deres Vane til at skyde deres lange rebformede Stængler direkte mod S.S.Ø., saaledes at de kan tjene som Kompas. De nyere Landsbyer og Boliger er altid byggede med en Skærmur til Vindsiden, og overalt spores Vindens Virkning paa Bygningerne. Seistan har kun to Aarstider, Vinter og Sommer; i faa Timer gaar man fra kold Vinter ind i hed Sommer. Sommeren varer fra April til November, en trættende Tid med skyfri Himmel og en Hede, hvis Maximum for flere Maaneders Vedkommende er 48° C. Umaadelige Sværme

af Insekter, Moskitos etc. fylder Luften og dækker Jorden om Aftenen, og talrige Slanges, hvoraf især en lille Giftslange, Echis carinata, der er meget farlig, gør heller ikke Sommeropholdet her behageligere. Vinden fejer imidlertid Insekterne bort, men holder den blot op et Øjeblik, er de der igen. Heste og Kameler lider overordentlig meget af Insekterne, og det er nødvendigt her som f. Eks. i Khiva at vikle dem ind i Tæpper

Typisk Vindskuring i Sor-Daghal i Seistan.

for at skærme dem mod Stik. Vinteren er kold og ofte stormfuld, selv større rivende Floder dækkes med Is. De bidende Vinterstorme decimerer ofte Mængder af Lastdyr, saaledes mistede Mc. Mahon i Marts i fire Dage 200 Kameler, og det totale Tab af Lastdyr beløb sig i 2½ Aar til ikke mindre end 4900. En umaadelig Plage om Vinteren er tillige de utallige Mængder af Sjakaler og Ulve, der vanvittige af Sult bryder ind i Lejre og Landsbyer og anretter store Ødelæggelser, ligesom ogsaa de mange herreløse vilde Hunde ofte gør lignende Anfald. Bliver en Mand eller et Lastdyr bidt af disse gale Dyr, er Følgen oftest Hydrophobie.

Seistan er i det hele et Foranderlighedens Land. Snart er Søen stor og udstrakt og tvinger det dyrkede Land og Landsbyerne tilbage, snart mindre, hvorved

Markerne atter rykker fremad, snart har Hilmendeltaets Arme et Løb, snart et andet, hvad ogsaa tvinger de fastboende Folk til Flytninger. Snart overvælder og tildækker Sandstormene en beboet Plads, snart afdækker Vinden den atter og fejer den ren. Følgen af disse

idelige Forandringer og Flytninger i et agerdyrkende Land er, at der intet andet Sted paa Jorden findes saa mange Ruiner som i Seistan, der, trods de som Regel er byggede af soltørrede Sten, har holdt sig godt i det tørre Klima. Vi finder saaledes i den nuværende Hamuns Nordvestende under Vandet Ruinerne af Sabari-Shah, medens Depressionen Lalla Navar nu ligger i en vandløs Ørken. Ram Shahrstan og Agriaspas, Seistans Hovedby paa Alexanders Tid, mener Mc. Mahon nu at være repræsenterede ved Ruinerne i Ramrod, medens Zarandji, den Hovedstad der beskrives af de arabiske Historikere, og som Timur ødelagde, utvivlsomt er Zahidan i det nuværende Delta. De gamle Byers Tarakuns, Ramrods og Sar-o-tars Bygningsmaade er den samme, som vi kender fra det øvrige Indreasiens; de høje Bygninger med deres Skydeskaar og Machicoulis,

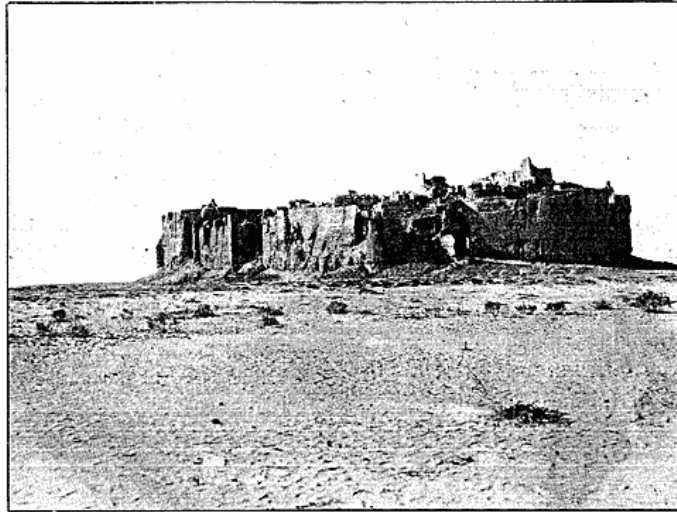
deres koniske Taarne, de spidse Portbuer og Hvælvinger minder os om Bokhara. Foruden de gamle store By- og Borgruiner, hvis Undersøgelse vilde være af stor Interesse, findes utallige Rester fra ældre Tid strøede rundt om, særlig i de ubeboede Dele, altsaa Ryggene

i Deltaet. Vinden blotter her Mængder af Potteskaar og Stenværktøj, der viser, at Seistans faste Beboelse gaar meget langt tilbage i Tiden.

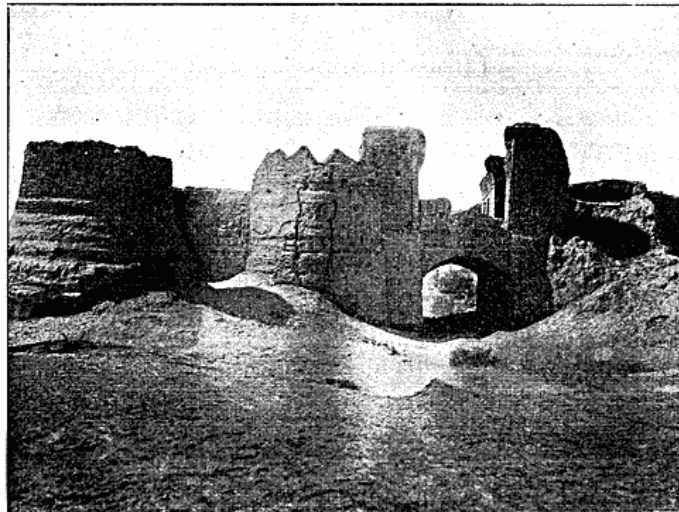
Seistans Befolkning bestaar af tre Typer, de belutshiske Nomader, de agerdyrkende Seistanere og

Sajaderne. Belutsherne er nødte til at leve som Nomader, da deres hjemlige Bjerge og Ørkener ikke tillader fast Bopæl. De flytter idelig omkring med deres Telte, hvis Overtræk de laver af Gedehaar. Seistaneren er Agerdyrker. Han bygger sit Hus med det hvælvede Tag af Ler uden et eneste Stykke Træ; thi Ler er der nok af, og den er god til soltørrede Mursten, derimod er Gavntømmer ikke til at opdrive. Den tørre Kameltorn bruges til Brænde, og Brændsel bruges i Reglen kun til Madlavningen. De, der bor i Djunglekrattene, bygger Huse af sammenflettede Tamarisker, som de smører til med Ler, og de flytter ofte deres Huse, da de er meget lette at opføre. Seistanerne har i Nord-siden af deres Huse en Mængde Døre, der mures til om Vinteren; om Sommeren sættes Skærme af Grene for disse Aabninger, og en Mand gaar stadig omkring og oversprøjter

dem med Vand, der fordamper ved Vindens Gennemtræk og afkøler Rummene. De mærkeligste Mennesker i Seistan er Fuglefangerne, Sajaderne, som er rene Persere. De bygger i Sumpene deres Huse af Rørmaatter, deres Kvægstalde af Rørmaatter, deres

Ruiner af Tarakun.

Ruiner af Ramrod.

Flaader af Rørknipper; deres Brænde består af Rør, og deres Kvæg lever af Rør. Naar Rørene afbrændes, vokser der hurtig nye Skud frem, som Kvæget ynder. De lever saa godt som fuldstændig af Rørene i Sumpen, er et lidet omgængeligt og mistænksomt Folkefærd, der skal være sande Virtuoser i at forsvinde med al deres Habengut i Rørene, naar de persiske Skatteopkrævere viser sig. De betragter Sumpen og Søen med alt hvad der i den som deres Ejendom, og bygger en Fremmed en Flaade paa Søen, ødelægger de den ved første Lejlighed. Især betragter de Fuglevildtet som deres. Ved Solnedgang ser man dem hver Vinteraften gaa ud med Flaader fra alle Landsbyer og Lejre. De halvnøgne Mænd stager Flaaderne over til Kanten af Rørene, der trækkes Net paa Stænger ud over Vandet, saaledes at en Del af det er over, en Del under Vandet, medens Mændene derefter skjuler sig i Rørene. Kommer en And eller Svane svømmende, støder den imod Nettet, og Jægeren bringer dette til at falde ned over den ved at trække i en Snor.

Seistans Byer er ikke store nu, og maa nærmest karakteriseres som Landsbyer, hvoraf de største er omgivne af Mure, og selve Landets Hovedstad er kun en saadan. Dens Navn Nasirabad eller Nasratabad bruges sjældent paa Stedet; den benævnes Shahr-i-Seistan (Seistans By) eller blot Seistan.

O. Olufsen.

Exploration in Turkestan, with an Account of the Basin of Eastern Persia and Sistan. Raphael Pumpelly. Washington 1905. The Depression of Sistan in Eastern Persia, Ellsworth Huntington. American Geogr. Society Bulletin Nr. 5 May, 1905. The Geogr. Journal September og Oktober 1906. Recent Survey and Exploration in Seistan. Colonel Sir Henry Mc. Mahon. The Geogr. Journal Februar 2, 1897. Mc. Mahon, Notes on Seistan by Major-General Sir H. G. Rawlinson. Vide Journal of the Royal Geogr. Society vol. 43, 1873. Journey from Bandar Abbas to Meshed by Seistan, Journal of the Royal Geogr. Society Vol. 43.

Klicheerne til Illustrationerne er laante af Royal Geogr. Society. London.

Literaturanmeldelser.

Western Tibet and the British Borderland. The sacred Country of Hindus and Buddhists, with an Account of the Government, Religion and Customs of its peoples by Charles A. Sherring, M. A., F. G. S. Indian civil service, Deputy Commissioner of Almora. With a Chapter by T. G. Longstaff, M. B., F. R. G. S. describing an Attempt to climb Gurla Mandhata. With Illustrations and Maps. London. Edward Arnold, Publisher to the India Office 1906.

Lad os straks begynde med at sige, at den 367 Oktavsider store Bog er fortræffelig, og de talrige Illustrationer ypperlige og instruktive. Det er den Art Værker, vi trænger til, og som vil blive staaende i Litteraturen. Forf. begynder med i Forordet at udtale, at hans Værk maaske er overflødig, da der jo udkommer saa meget om disse Egne i vor Tid, men slige Værker som dette faar vi aldrig for mange af. Forf., der er Embedsmand i Byen Almora tæt ved Grænsen af

Nepal og det vestlige Tibet og fortrolig med Forholdene i disse afsides liggende Dele af Verden, har i Embedsmedfør foretaget Rejser i det vestlige Tibet eller Nari, der mod Vest begrænses af Kashmir og mod Nord af Kuen-Lun Bjærgkæden; han lader imidlertid sine personlige Oplevelser i Baggrunden og opruller for os en Samling af Sæder og Skikke hos Tibetannerne og nærboende lidet kendte Folk, som er af stor Interesse. Det er just det egentlige Tibet, vi her har med at gøre, den Del af Tibet, der er befolket af de fastboende Agerdyrkere, Nord for Himalaya, og ikke det nominelle Tibet, der består af de udstrakte, oftest øde, ubefolkede Dele, som ligger Nord for en Linje fra Nordøstenden af Kashmir til Bramaputras Tilleb fra Nord, og hvor man endog sjældent træffer spredte tibetanske Nomader.

Efter Introduktionen i det første Kapitel giver Forf. i 2. K. en Beskrivelse af de saakaldte vilde Rajis, som lever i Nærheden af Byen Askot. Det er et meget primitivt Folk med mongolsk Udseende, de bor i usle